

Obranný systém na našom území v 12. a 13. storočí

Prvé zmienky o Zborovskom hrade pochádzajú z čias vlády Bela IV. Z éry budovania hradov po tatárskych nájazdoch. Ako však vyzeral vtedajší obranný systém? Ako kráľ zostavoval vojsko a prečo začalo „vo veľkom“ vznikať toľko hradov? Odpovede na tieto otázky a priblíženie niekdajšieho systému obrany prinášajú nasledujúce riadky.

Tak ako v 11. 12. storočí, tak aj v prvých desaťročiach 13. Storočia sa obrana krajiny opierala o systém nerovnako širokých pohraničných pásiem neosídleného územia, v ktorých boli strážené krajinské brány v prípade nepriateľského vpádu zatarasované zásekmi, a o systém hradov pri najdôležitejších komunikáciách. Obranný systém sa opieral aj o sídelné župné hrady, nachádzajúce sa po celej krajine, a vo veľkých župách o ďalšie hrady v župe. Vo väčšine hradov ešte aj v prvých desaťročiach 13. storočia prevažovali zemné a drevené opevnenia, iba väčšie a významnejšie hrady mali kamenné (murované) opevnenia. Na Slovensku pomerne silný pevnostný systém tvorili hrady na Považí, patrili do neho okrem najsevernejšie ležiaceho Trenčianskeho hradu aj hrady Šintava, Hlohovec, Bana (pri Piešťanoch) a Beckov, teda hrady, ležiace pri dôležitých prechodoch cez Váh. Až do pohraničného pásma bol vysunutý holičský (vtedy nový) hrad. Z väčších hradov (mimo sídelných župných hradov) vtedy nepochybne jestvovali už aj hrady Levice, Filákov, Starý hrad, Orava, Plaveč, Šariš a Slanec, z ktorých niektoré boli vtedy iba nedávno postavené. Okrem týchto hradov bolo po celej krajine množstvo celkom malých – zväčša drevených hrádkov (tvrdzí), ktoré boli sídlami zámožnejších feudálov. Na všetkých hradoch boli aj v čase mieru menšie stále posádky. V čase vojny hranice a hrady bránila krajinská hotovosť, do ktorej museli narukovať všetci vojnopovinní, podliehajúci hradu.

Kráľovské vojsko

Vo všeobecnosti vtedy vojnopovinnými boli všetci dospelí a zdraví mužskí príslušníci vládnucej triedy a prostí slobodní. Pri vyhlásení všeobecnej krajinskej hotovosti sa osobitne rukovalo do

kráľovského vojska a do oddielov postavených jednotlivými župami. Do kráľovského vojska, bojujúceho pod kráľovou zástavou (koruhvou) a neraz aj pod jeho osobným velením, rukovali kráľovskí hodnostári a veľmoži so svojimi sprievodmi, kráľovskí servienti a kráľovskí dvorníci. Celý tento systém zvolávania krajinského vojska mohol dobre fungovať iba dovtedy, kým sa nekládli väčšie nároky na výzbroj a výstroj radových vojakov a kým kráľovi patriace hradné a dvornícke majetky boli pomerne veľké.

Stúpajúca úroveň vojenskej výstroje a výzbroje znamenala podstatné zvýšenie ceny kvalitnej výzbroje a výstroje, na čo prostí slobodní, tvoriaci prevažnú časť vojnopovinných, nemali dostatok prostriedkov. Kríza dovtedajšieho vojenského systému vrcholila práve koncom vlády Ondreja II. a začiatkom vlády Bela IV., teda práve pred tatárskym vpádom, čo zohralo tiež určitú úlohu pri organizovaní obrany proti Tatárom.

Nový systém obrany krajiny

Neúspechy uhorského vojska v bojoch proti Tatárom podstatne prispeli k urýchleniu dobudovania nového systému obrany krajiny, v ktorom sa kládol väčší dôraz na kvalitu výstroje a výzbroje a na budovanie kamenných hradov. Preto po tatárskom vpáde došlo (paralelne s rozrastom osídlenia) aj na Slovensku k vybudovaniu väčšieho počtu kamenných hradov a k zväčšeniu už jestvujúcich hradov. Nové hrady vznikali buď na miestach starých zemných a drevených hradov, alebo v ich blízkosti, alebo išlo o celkom nové hrady budované ako súčasť obrany krajinských hraníc, alebo ako sídla zemepánov. Z vojenského hľadiska boli zárukou úspešnej obrany proti nepriateľovi. Popritom má určitý význam aj okolnosť že v tomto období sa stalo u nás módou vlastniť hrady a bývať v nich, takže každý majetnejší feudál sa usiloval mať vlastný hrad. Ak na Slovensku v tomto období vznikol pomerne veľký počet kamenných hradov, znamená to, že tu bol a dostatočný počet pracovných síl, ktoré tieto hrady postavili. Aj z toho vyplýva, že demografická situácia na Slovensku bola priaznivá a stačila zvládnuť zvýšené nároky pracovných síl. Novovznikajúce hrady sa budovali postupne a mnohé z nich ostali natrvalo malých rozmerov, ba niektoré postupne aj zanikli, lebo stratili svoju funkciu. Celkove po tatárskom vpáde vzniklo na Slovensku niekoľko desiatok nových hradov, najviac na západnom Slovensku. Konkrétne napríklad: hrad Stupava, Plavecký hrad, Branč, hrad Čachtice, Tematín na ľavom brehu Váhu, Lednica na moravskom pohraničí, Budatín postavený asi predkami Balašovcov ktorí boli pravdepodobne aj stavebníkmi hradu Lietava, hrad Hričov, hrad Topoľčany a Oponice, Jelenec (Gýmeš), Šášov na Pohroní, hrad Čabrad', Krásna hôrka, na Spiši hrad Ľubovňa, v Šariši hrad Kamenica a Plaveč, v Zemplínskej župe hrady Parič-Trebišov a Tibava.

Do obranného systému krajiny sa už od 13. storočia zapájali a mestá, z ktorých viaceré

Modernizácia obranného systému hradu

Napísal Administátor
Utorok, 02.04.2013 o 21:23

(Bratislava, Trnava, Košice) pristúpili už v 13. storočí k budovaniu kamenných (murovaných) hradieb.

-Maxo-

Zdroj: Chropovský Bohuslav a kol. , Dejiny Slovenska 1